

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

RESEARCH OF TRENDS FOR THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TOURISM

УДК 338.48-44(1-87)-027.1

<https://doi.org/10.32843/bses.60-2>

Леміш К.М.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
та адміністрування
Бердянський державний
педагогічний університет

Бабіна Н.І.

старший викладач кафедри
менеджменту та адміністрування
Бердянський державний
педагогічний університет

Швачко В.А.

старший викладач кафедри
підприємництва, економіки та фінансів
Бердянський державний
педагогічний університет

Lemish Kateryna

Berdyansk State Pedagogical University

Babina Natalia

Berdyansk State Pedagogical University

Shvachko Victoria

Berdyansk State Pedagogical University

У статті визначено, що міжнародний туризм включає економічні, соціальні, культурні та екологічні аспекти, має безмежний потенціал для сталого зростання, характеризується високими темпами розвитку, сприяє прискоренню економічного розвитку регіонів і країн та підвищенню рівня життя населення. Проведено дослідження тенденцій та напрямів розвитку міжнародного туризму в сучасних умовах господарювання. Наведено зміни глобальних показників: індексу глобальної конкурентоспроможності, індексу конкурентоспроможності країн у сфері подорожей і туризму та визначено місце України у рейтингах. Представлено аналіз стану ринку міжнародного туризму, надано статистичні дані за 2015–2019 рр. Окреслено тенденції та тренди розвитку міжнародного туризму на початку 2020 р. Визначено вплив пандемії коронавірусу на розвиток міжнародного туризму. Означено тенденції розвитку міжнародного туризму в умовах пандемії коронавірусу. Визначено дії з відновлення туристичної сфери після наслідків впливу пандемії у світі. Спрогнозовано розвиток туризму до 2030 р.

Ключові слова: тенденції розвитку, міжнародний туризм, аналіз, прогноз.

В статье определено, что международный туризм включает экономические,

социальные, культурные и экологические аспекты, имеет безграничный потенциал для устойчивого роста, характеризуется высокими темпами развития, способствует ускорению экономического развития регионов и стран, повышению уровня жизни населения. Проведено исследование тенденций и направлений развития международного туризма в современных условиях хозяйствования. Приведены изменения глобальных показателей: индекса глобальной конкурентоспособности, индекса конкурентоспособности стран в сфере путешествий и туризма и определено место Украины в рейтингах. Проведен анализ состояния рынка международного туризма, представлены статистические данные за 2015–2019 гг. Определены тенденции и тренды развития международного туризма в начале 2020 г. Определено влияние пандемии коронавируса на развитие международного туризма. Указаны тенденции развития международного туризма в условиях пандемии коронавируса. Определены действия по восстановлению туристической сферы после последствий влияния пандемии в мире. Спрогнозировано развитие туризма до 2030 г.

Ключевые слова: тенденции развития, международный туризм, анализ, прогноз.

It is determined that international tourism includes economic, social, cultural and environmental aspects, has unlimited potential for sustainable growth, is characterized by high rates of development and contributes to the acceleration of economic development of regions and countries and an increase in the standard of living of the population. Over the past decades, international tourism has shown a constant improvement in macroeconomic indicators, it has turned into an indispensable component of socio-economic and cultural life and has become one of the most dynamic sectors of the economy in the world, therefore, its conceptual transformation to a qualitatively new level of development is obvious. The article studies the trends and directions of development of international tourism in modern economic conditions. It is determined that international tourism has been at the forefront of global trends since its inception, primarily because, as a type of activity, it involves factors of different nationalities in the production process, requires the creation of a common informational, legal and cultural space in order to increase the competitiveness of tourism services. Under the influence of the processes of globalization and integration international tourism is becoming one of the main factors on which the growth of the economy and the increase in the country's competitiveness in world markets depend. Changes in global indicators are given: the global competitiveness index, the competitiveness index of countries in the field of travel and tourism, and the place of Ukraine in the ratings is determined. It is determined that Ukraine has been in a state of economic, political and social instability for a long time, and the actions of the authorities, which aim at overcoming the negative for years, are not effective enough and are the result of the absence of a single long-term economic strategy of the state development. The analysis of the state of the international tourism market is given: statistical data for 2015–2019 are provided. Trends in the development of international tourism at the beginning of 2020 are determined. The impact of the coronavirus pandemic on the development of international tourism is determined. Trends in the development of international tourism in the context of the coronavirus pandemic are indicated. Actions to restore the tourism sector after the consequences of the impact of the coronavirus pandemic in the world have been determined. Tourism development in 2030 is predicted.

Key words: development trends, international tourism, analysis, forecast.

Постановка проблеми. Міжнародний туризм включає економічні, соціальні, культурні та екологічні аспекти, має безмежний потенціал для сталого зростання, характеризується високими темпами розвитку, сприяє прискоренню економічного розвитку регіонів і країн та підвищенню рівня життя населення. Упродовж останніх десятиліть міжнародний туризм демонструє постійне поліпшення макроекономічних показників, перетворюється на неодмінний складник соціально-економічного і культурного життя, є одним із найбільш динамічних секторів економіки у світі, тож очевидно є його концептуальна трансформація

на якісно новий рівень розвитку. UNWTO прогнозує до 2030 р. зростання туристичного потоку понад 1,8 млрд осіб [1], тож більшість країн світу в останні роки форсованими темпами розвивають туристичну сферу, прагнучи не упустити шанс у розподілі економічного зиску від міжнародного туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню тенденцій розвитку міжнародного туризму присвячено роботи зарубіжних та вітчизняних учених, серед яких: І. Ательджевич, Д. Кестер, С. Мілн, М. Мальська, Н. Антонюк, Н. Ганич, Г. Дугінець, А. Парфіненко, Т. Ткачук. Зокрема, у

роботах указаних авторів досліджувалися ключові тренди розвитку світових туристичних мереж, глобальні трансформації ринку міжнародного туризму та питання транснаціоналізації світового ринку туристичних послуг.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження тенденцій та напрямів розвитку міжнародного туризму на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з характеристик, що визначають сучасний розвиток світової економіки, є глобалізація економічних процесів, яка трансформує не лише сам виробничий процес через інтернаціоналізацію факторів, технологій і засобів виробництва, а й фундаментальні макро- і мікроекономічні принципи та закономірності розвитку світової економіки [2].

Для оцінки тенденцій розвитку туризму країн використовують низку показників: індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), індекс конкурентоспроможності країн у сфері подорожей і туризму (TTCI) тощо [3].

Що стосується індексу глобальної конкурентоспроможності, то Україна у 2019 р. втратила дві позиції та посіла 85-е місце зі 141 країни. Узагалі з 2017 р. позиції України погіршилися: країна перемістилася з 81-го місця на 85-е [4].

Індекс конкурентоздатності у сфері подорожей і туризму розраховують на основі 15 факторів, у 2019 р. рейтинг містив 140 країн. Найбільш привабливими для туристів є Іспанія, Франція, Німеччина, Японія – 5,4 бали та США – 5,3 бали. За останні два роки Україна піднялася на 10 позицій та посіла 78-му сходинку, отримавши 3,7 бали із семи [5].

Усе це свідчить про те, що Україна тривалий час перебуває у стані економічної, політичної та соціальної нестабільності, а дії влади, з року в рік спрямовані на подолання негативу, недостатньо ефективні й є результатом відсутності єдиної довгострокової економічної стратегії розвитку держави та стимулів до боротьби з корупцією.

Міжнародний туризм із початку свого виникнення знаходиться в авангарді глобальних тенденцій передусім тому, що як вид діяльності він передбачає залучення у виробничий процес факторів різної державної приналежності, вимагає створення єдиного інформаційного, правового,

культурного поля з метою підвищення конкурентоспроможності туристичних послуг. Міжнародний туризм під впливом процесів глобалізації та інтеграції стає одним із впливових чинників, від яких залежать зростання економіки, підвищення конкурентоспроможності країни на світових ринках [3].

Аналіз розвитку світового туристичного ринку в період із 2015 по 2019 р. наведено в табл. 1.

Аналіз свідчить, що індустрія подорожей і туризму в 2015–2019 рр. продовжувала стрімко розвиватися і випереджати глобальну економіку. За оцінками експертів Всесвітньої туристичної організації, світовий ринок туризму багато років поспіль зростав та продовжував демонструвати стійкість, незважаючи на складності, які, передусім, пов'язані із забезпеченням безпеки.

Згідно з даними UNWTO, станом на січень 2020 р. відзначено, що:

- зростання прибутків міжнародних туристів продовжувало випереджати економіку;
- міжнародні прибутті туристів (ночівля відвідувачів) у всьому світі зросли на 4% у 2019 р. та сягнули 1,5 млрд дол. США;
- 2019 р. став ще одним роком сильного зростання, хоча повільніше порівняно з винятковими темпами 2017 р. (+7%) та 2018 р. (+6%). Попит був повільнішим, головним чином, у передових економіках, особливо у Європі;
- невизначеність навколо Brexit, геополітична напруга та торговельна напруга, а також глобальне економічне уповільнення спричинили зростання;
- 2019 р. був роком великих зрушень у турсекторі (крах «Томаса Кука» та кількох дешевих авіакомпаній Європи);
- у всіх регіонах спостерігалось збільшення кількості прибутків: Близький Схід – + 8%, Азія та Тихий океан – +5%;
- міжнародні прибуття у Європу та Африку (по +4%) зросли відповідно до середнього рівня у світі, тоді як в Америці спостерігається зростання на 2%;
- відповідно до основних ринків джерел, Франція повідомила про найсильніший приріст міжнародних витрат на туризм серед перших десяти ринків, тоді як Сполучені Штати лідирували в абсолютних показниках зростання;
- спираючись на сучасні тенденції, економічні перспективи та індекс довіри, UNWTO прогнозу-

Таблиця 1

Розвиток світового туристичного ринку [6–8]

Показник	2015	2016	2017	2018	2019
міжнародні туристські прибуття, млн осіб	1186	1239	1322	1401	1500
сума надходжень від міжнародного туризму, млрд дол.	1309,0	1324,5	1346,1	1451,0	1507,0
обсяги внеску туристичної сфери у ВВП, млрд дол.	7170,3	7420,5	8279,0	8811,0	9418,8
обсяги капітальних інвестицій у туристичну сферу, млрд дол.	774,6	811,1	839,7	940,9	1540,0
кількість зайнятого населення в туристичній сфері, млн осіб	277	292	313	319	330

вало зростання міжнародних прибутків туристів у світі на 3–4% у 2020 р. [9].

Але 11 березня 2020 р. Всесвітньою організацією охорони здоров'я було об'явлено пандемію коронавірусу. Поширення коронавірусу призвело до скорочення міжнародного туризму на 72%, що пов'язано з обмеженнями на переміщення, побоюваннями туристів, боротьбою з COVID-19. Усе це призвело до падіння показників розвитку міжнародного туризму до показників 1990 р. [10]. Найбільше скорочення туристичних прибутків спостерігається у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (82%), найменше – у Європі та Америці (68%). Утрати ВВП від простою становлять понад 2,2 трлн дол. (приблизно 2,8% світового ВВП) [11].

Експерти UNWTO прогнозують часткове відновлення туризму у другій половині 2021 р. Але відновлення показників розвитку світової туристичної сфери до рівня 2019 р. може зайняти від двох до семи років.

Уже сьогодні відзначаються зміни тенденцій розвитку міжнародного туризму:

- віртуалізація туристичного бізнесу;
- активізація внутрішнього туризму порівняно з міжнародним;
- стійкість соціальних, економічних та екологічних складників із таких питань, як енергетична залежність, адаптація до зміни клімату і пом'якшення його наслідків, формування «зеленої» економіки, управління переважаннями й управління ризиками;
- мінливість турспоживачів: вимоги туристів, демографічні зміни (старіння, міграція та диверсифікація структури сім'ї), зміна цінностей і способу життя і т. п.;
- формування адекватного бізнес-середовища: інновації, диверсифікація турпродуктів, турринків та сегментів, розроблення нового турпродукту, ІКТ та технології загалом, маркетинг та просування, дослідження, оцінки, розвиток людських ресурсів, якість турпослуг і т. п.;
- зміна цільових установок подорожей (здоров'я та реабілітація).

Сьогодні уряди багатьох країн запроваджують різноманітні заходи з підтримання туристичної сфери, що пов'язані із:

- забезпеченням справедливого балансу між захистом туристів та інтересами працівників туристичної галузі;
- забезпеченням умов для виживання бізнесу по всьому ланцюжку постачання;
- зосередженям уваги на механізмах координації для більш адресного реагування й підтримки відновлення туристичного сектору.

Прогноз розвитку туристичної сфери на період до 2030 р., скорегований з урахуванням наслідків впливу пандемії коронавірусу, заснований на

даних Всесвітньої ради з туризму та подорожей, визначає такі тенденції розвитку:

- у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні – збільшення обсягів капітального інвестування туризму на 71,5%, на Близькому Сході – на 85,96%, в Америці – на 50,33%, у Європі – на 33,2%, в Африканському регіоні – на 48,18%;
- за кількістю витрат відвідувачів-резидентів – збільшення на 62,5% (2 000,08 млрд дол. США): Європа – +24,6%, Америка – +44,5%, Африка – +61,89%, Близький Схід – +52,1%;
- за кількістю витрат іноземних туристів лідируючі позиції займатиме Європейський регіон – 709,04 млрд дол. США, далі – Азіатсько-Тихоокеанський регіон – 672,14 млрд дол. США та Американський регіон – 446,2 млрд дол. США, останні місця очікувано займатимуть Близький Схід (113,3 млрд дол. США) та Африка (84,8 млрд дол. США).

Передбачається, що відновлення туристичної сфери на Близькому Сході відбудеться скоріше.

Нині члени UNWTO зі 156 країн заохочують упровадження Глобального кодексу етики в туризмі, щоб максимально сприяти соціально-економічному внеску туризму, мінімізуючи при цьому його можливі негативні наслідки.

Висновки з проведеного дослідження. Міжнародний туризм має безмежний потенціал для сталого зростання, демонструє постійне поліпшення макроекономічних показників, перетворюється на неодмінний складник соціально-економічного і культурного життя, є одним із найбільш динамічних секторів економіки у світі, тож очевидно є концептуальна трансформація на якісно новий рівень розвитку.

У 2020 р. туризм – одна з найбільш постраждалих економічних сфер від наслідків пандемії коронавірусу. Країнам уже сьогодні необхідна активізація зусиль із підтримки підприємств та робочих місць у сфері туризму, безпечного відкриття кордонів, спрощення візових процедур, упровадження інновацій, створення туристичних союзів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. International Tourism Results 2018 and Outlook 2019. Source: World Tourism Organization (UNWTO), January 2019. URL: https://webunwto.s3-eu-west1.amazonaws.com/imported_images/51589/unwto_barometer_jan19_presentation_en.pdf (дата звернення: 06.06.2020).
2. Транснаціоналізація світового ринку туристичних послуг. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/9_2017_ukr/23.pdf (дата звернення: 07.06.2020).
3. Бабіна Н., Захарченко П. Дослідження динаміки складових індексу конкурентоспроможності подорожей і туризму України в рейтингу країн світу. *Економічний вісник ЗНТУ*. 2018. № 1. С. 88–98.

4. The Global Competitiveness Report 2019. World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення: 06.06.2020).

5. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019 Travel and Tourism at a Tipping Point. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf (дата звернення: 06.06.2020).

6. World Travel & Tourism Council. URL: <http://www.wttc.org/research/economic-impact-research/country-reports/> (дата звернення: 06.06.2020).

7. UNWTO Tourism Highlights, 2019 Edition. URL: <http://mkt.unwto.org/en/publication/unwto-tourism-highlights>. (дата звернення: 06.06.2020).

8. Статистичний звіт Всесвітньої ради з питань подорожей і туризму за 2019 рік. URL: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impactresearch/regions-2019/world2019.pdf> (дата звернення: 06.06.2020).

9. UNWTO World Tourism Barometer (Russian version). Vol. 18. № 1. 2020. URL: <https://www.eunwto.org/doi/abs/10.18111/wtobarometereng.2020.18.1.1> (дата звернення: 06.06.2020).

10. Tourism back to 1990 levels as arrivals fall by more than 70%. world tourism organization madrid, 17 Dec 2020. URL: <https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-12/201217-barometer-en.pdf> (дата звернення: 06.01.2021).

11. Текущие тенденции и перспективы международного туризма. Исполнительный совет UNWTO. CE/112/3(a). URL: https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-07/CE112_03_a_Current_trends_international_tourism_Ru.pdf (дата звернення: 06.12.2020).

REFERENCES:

1. International Tourism Results 2018 and Outlook 2019. Source: World Tourism Organization (UNWTO), January 2019. Available at: https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/imported_images/51589/unwto_barometer_jan19_presentation_en.pdf (accessed 6 June 2020).

2. Transnatsionalizatsiia svitovoho rynku turystychnykh posluh [Transnationalization of the world market of

tourist services]. Available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/9_2017_ukr/23.pdf (accessed 10 January 2020).

3. Babina N., Zakharchenko P. (2018) Doslidzhenia dynamiky skladovykh indeksu konkurentospromozhnosti podorozhei i turyzmu Ukrainy v reitynhu krain svitu [Research of dynamics of components of an index of competitiveness of travels and tourism of Ukraine in a rating of the countries of the world]. *Naukovyi zhurnal Ekonomichnyi visnyk ZNTU*, no. 1. pp. 88–98.

4. The Global Competitiveness Report 2019. World Economic Forum. Available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (accessed 06 June 2020)

5. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019 Travel and Tourism at a Tipping Point. Available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf (accessed 6 June 2020).

6. World Travel & Tourism Council. Available at: <http://www.wttc.org/research/economic-impact-research/country-reports> (accessed 8 June 2020).

7. UNWTO Tourism Highlights, 2019 Edition. Available at: <http://mkt.unwto.org/en/publication/unwto-tourism-highlights> (accessed 06 June 2020).

8. Statystychnyi zvit Vsesvitnoi rady z pytan podorozhei i turyzmu za 2019 rik [Statistical report of the World Travel and Tourism Council for 2019]. Available at: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impactresearch/regions-2019/world2019.pdf> (accessed 06 June 2020).

9. UNWTO World Tourism Barometer (Russian version). Vol. 18, no. 1. 2020. Available at: <https://www.eunwto.org/doi/abs/10.18111/wtobarometereng.2020.18.1.1> (accessed 06 June 2020).

10. Tourism back to 1990 levels as arrivals fall by more than 70%. world tourism organization madrid, 17 Dec 2020. Available at: <https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-12/201217-barometer-en.pdf> (accessed 06 January 2021).

11. Tekushchie tendentsii i perspektivy mezhdunarodnogo turizma. Iсполнительный совет UNWTO [Current trends and prospects of international tourism. UNWTO Executive Board]. CE/112/3(a). Available at: https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/CE112_03_a_Current_trends_international_tourism_Ru.pdf (accessed 6 December 2020).